

6. BÖLÜM

TOPLUMSAL KURUMLAR VE DİN

Prof. Dr. Emine ÖZTÜRK ¹

Arş. Gör. Muhammet Fatih DEMİRDAĞ ²

Bu bölümde toplumsal kurumlar ve din ilişkisi bağlamında aile, kültür, eğitim, siyaset, ekonomi, hukuk, güvenlik, sanat, sağlık ve serbest zaman mefhumlarına temas edilecektir. Zira bir toplumun iskeletini oluşturan temel kurumlar sosyolojisi ve din sosyolojisi bilimi açısından büyük bir önem ifade etmektedir.

Bir kavram olarak kurum, önemli bir sosyal ihtiyacı gidermeye yönelik, birbiriyle bağlantılı, organize edilmiş ve devamlılık arz eden değerler ve kuralların oluşturduğu bir bütün olarak ifade edilmektedir.³ Süreklilik ifade etmesi bağlamında kurumlar birer canlı organizmaya benzetilebilir. Nitekim statik değil dinamiklerdir. Başka bir ifadeyle kurum, bir toplumun asli gereksinimlerini ve eylemlerini (düzen, yetiştirme, inanç, üreme, paylaşma, ve eğlenme gibi) ihya edecek bir şekilde oluşturulmuş değerler ve normlar setinin totalidir.⁴ Bu bağlamda birbirinden farklı inanç, kültür ve özelliklere sahip insanları ortak bir payda buluşturarak hayatlarını kolaylaştıran ve düzenleyen yapılar olarak da tanımlanabilmektedir.⁵ Kurumlaşma kavramını ise insan davranışlarındaki nizam, denge ve bütünlüğe sahip eylem kalıplarının oluşturulması olarak tanımlayabiliriz.

KURUM	GÖREV	ROL	FİZİKİ ÖZELLİK	SEMBOL
AİLE	Cinsellik Tatmini Toplumun Yenilenmesi Dayanışma Sosyalleştirme Statü Tayini Psikolojik Tatmin	Analık Babalık Evlatlık	Ev-Bark Mobilya Araba vb.	Söz kesme Töreni Nişan Töreni Yüzük Nikâh Töreni
EKONOMİ	Maddi İhtiyaçların Giderilmesi Üretim ve Tüketim Mübadele	Patron İşçi Tüketici	Fabrika Büro Dükkan	Ticaret Belgesi Marka Amblem
DİN	İnanma İhtiyacı İç Huzurun Sağlanması Ahlaki olgunlaşma Sosyal Dayanışma	Din Adamı Dindar-Bağlılar Cemaat Ümmet	İbadethane Cami Kilise Havra Tekke	Dini Metinler Kur'an İncil Tevrat-Evrad

¹ Prof. Dr., Kafkas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, ozturkemine25@gmail.com.

² Ar. Gör. Muhammet Fatih Demirdağ, Hakkari Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, mfatihdemirdag@hakkari.edu.tr

³ Sosyolojik ifadesiyle kurum, toplumda temel ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan kalıplaşmış davranışlar kümesidir (geniş bilgi için bak., Aydın, 2013).

⁴ Joseph Fichter, Sosyoloji Nedir? (Çev. Nilgün Çelebi), Ankara, Atilla Kitabevi, 1994, s. 119- 120.

⁵ Mehmet Zencirkıran, Sosyoloji, Bursa, Dora Basım Yayın Dağıtım, 2015, s. 7.

gibi aktiviteler yer almaktadır. Entelektüellikte ise kitap okuma, konferanslar verme ve toplumsal grupta da ziyaretler ve eğlenceler yer almaktadır.¹²⁴

Boş zamanın bazı özelliklerini ise dıştan gelen zorlamalara bağlı kalmadan bireysel denetimin temin edildiği eğlenme, hoşnutluk ve mutluluk duygusu uyandıran ve herhangi bir ücretin (paranın) alınmadığı ayrıca kendi kendine olan, tatmin edici tecrübelerin yaşandığı zaman aralığı¹²⁵ olarak sıralayabiliriz.

Aristoteles boş zamanı, insanları gerçek anlamda mutlu edecek, onları tefekküre yönlendirecek ve böylece kendilerini gerçekleştirmelerini sağlayacak önemli bir kurum olarak görmüştür. Aynı zamanda Aristoteles insanın düşünme dışında kalan faaliyetlerin de akıl tarafından düzenlenmesi ve yönlendirilmesi gerektiğini ifade ederek insanın biricik faaliyetinin düşünme olmadığını belirtmiştir. Ayrıca boş zamanla ilgili salt hazcı yaklaşımlara da karşı çıktığını söylemektedir.¹²⁶

Boş zaman teorisyenleri arasında önemli bir yeri olan M. Kaplan, boş zamanın bireysel bir seçimin ifadesi olup çeşitli amaçların hizmetçisi olduğunu düşünmektedir. Bu açıdan boş zaman, “bir kimsenin iktisadi serbest zaman rollerine denk düşen, sezgisellik ve anımsama içinde psikolojik olarak hoş olan ve eğlence, kişisel gelişim ve diğer kişilere hizmet sunmak için olanaklar sağlayan, nispeten bireysel karara dayalı eylemlerden/deneyimden ibarettir.”¹²⁷

KAYNAKÇA

- Albayrak, M. (2012). *Eстетik'in Serüveni, Sanat Felsefesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aldis, A. Herd, G. (2004). “Managing Soft Security Threats: Current Progress and Future Threats”. *European Security*. Cilt 13. Sayı 1-2. ss. 169-186.
- Alcı, M. (2007). *Dinler Tarihinin Batılı Öncüleri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aristoteles. (2013). *Politika*. (Çev. M. Temelli. İstanbul: ARK Kitapları.
- Angehrn, E. (1994). *Kultur-Begriff und Funktion*. In: Uni nova: Wissenschaftsmagazin der Universität Basel. Nr. 70. ss. 4-7.
- Aslantürk, Z., Amman, M.T., (2009). *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Arslantürk, Z., (2015). *Din Sosyolojisi -II*, İstanbul, Çamlıca Yayınları.
- Ayhan, H. (1995). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul. Şule Yayınları.
- Ayhan, H. (1985). *Din Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Diyanet Yayınları.
- Aydın, M. (2000). *Kurumlar Sosyolojisi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Aydın. M. (2013). “Kültür Sosyolojisinin Temel Kavramları”. *Kültür Sosyolojisi*. (Edt Köksal Alver-Necmettin Doğan). Ankara: Hece Yayınları. 51-62.
- Bahrami, G., Khademian T. (2016). “Barresiye nahveye gozarane oghate feraghate daneshamuzane motavasseteye shahre Tehran va avamele moasser bar an ba taakid bar naghsh khanevade”. *Faslnameye Khanevade va Pazhuhash*. shomareye 16. s. 91.
- Başgil, A, F. (2011). *Din ve Laiklik*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Bennet, T., Deleuca, D. A., Allen, R.W., (1995). “Religion and children with disabilities”. *Journal of Religion and Health*. 34. pp. 301-312, Akt. Loren Marks.
- Berry, J. W. (1980). “Social and Cultural Change”. *Handbook of Cross Cirlrural Pschology*. Baston: Allyn & Bacon.
- Bilgin, B. (1998). *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Gün Yayıncılık.
- Buzan, Barry. (1991). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Boulder: Lynne Rienner Pub.
- Castro, S. V. (2003). *Acculturation and Psychological Adaptation*. USA. Greenwood Publication.
- Cevizci, A. (2001). *İlkçağ Felsefe Tarihi* (3. Baskı). Bursa: Asa Yayınevi.
- Cirhinlioğlu, Z. (2001). *Sağlık Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Yay-Dağ.
- Çam, E. (2000). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yay.

¹²⁴ Joffre Dumazedier, Boş Zaman ve Kültür, (Çev. E. Topbaş). Ankara, Türk Yurdu Dergisi, No:38, 1990.

¹²⁵ Zbigniew Mieczkowski, World Trend in Tourism and Recreation, New York, Peter Lang Publishing, 1990, p. 9-10.

¹²⁶ Ahmet Cevizci, İlkçağ Felsefe Tarihi, Bursa, Asa Yayınevi, s. 222-223.

¹²⁷ Max Kaplan, Leisure: Theory and Policy, New York, Wiley, 1975, s. 26.

- Demirel, Ö., ÜN, K. (1987). *Eğitim Terimleri*. Ankara: Şafak Mat.
- Dönmezer, S. (1984). *Sosyoloji*. Ankra: Savaş Yayınları
- Dumazedier, J. (1990). "Boş Zaman ve Kültür". (Çev. E. Topbaş). Ankara: *Türk Yurdu Dergisi*. No:38.
- Eliade, M. (1987). *The Encyclopedia of Religion*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Ellison, C. G. Jason, D. B., Williams, D. R., James, S. J., (2001). "Religious İnvovement. Stres and Mental Health". *Social Forces*. 80: 1. September. pp. 216-223.
- Ercan, F. (2006). *Toplumlar ve Ekonomiler* (4.Baskı). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Erkal, M. (2006). *Sosyoloji (Toplumbilim)*. İstanbul: Der Yay.
- Ertürk, S. (1993). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan Matbaacılık.
- Fichter, J. (1999). *Sosyoloji Nedir?* (Çev; Nilgün Çelebi). Ankara Atilla: Kitabevi
- Gazali. (2004). *El-Munkızu Mine'd-Dalal*. İstanbul: Semerkand Yay.
- Giddens, Anthony. (1996). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Gökalp, Z. (1973). *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*. İstanbul: MEB Yay.
- Gökberk, M. (1980). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Gutek, G. L. (2001). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. (Çev. Nesrin Kale). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Günay, T. (1994). "Din (Genel Olarak Din)". *DİA*. İstanbul: C. IX. Ss. 312-320.
- Güvenç, B. (1972). *İnsan ve Kültür: Antropolojiye Giriş*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (Haz. Cemal Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: MEB Yay.
- Gökçe, Birsen. (2007). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- Güler, D., Ulutak, N. (1992). "Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile". *Kurgu Dergisi*, 11: 51-76.
- Günay, Ü. (2012). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (2002). *Kültürün ABC'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. Cogito.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., Dinç, Y. (2017). *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hallaç, S., Fatma Ö. (2014). "Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, Cilt:6, Sayı:2, 142-153.
- Hojjat, S.K., Ebrahimi, S., Moolavi, G., Kazemi, E. S. (2013). "Barresiye Moghayeseye Abade Karkarde Khanevadeye Nojavanane Bezehkar ve Addi", *Journal of North Khorasan University of Medical Sciences*. Winter. 5(4). ss. 723-731.
- Hökekleli, Hayati. (2011). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- İlter, T. (1993). "Türkiye'de Din ve Siyasal Kültür". (Edt R.Tapper). *Çağdaş Türkiye'de İslam*. İstanbul: 1993
- Kalabalık, H. (2004). *İnsan Hakları Hukuku Ders Notları*. İstanbul: Değişim Yayınevi.
- Kaplan, Max. (1975). *Leisure: Theory and Policy*. New York: Wiley.
- Karaküçük, S. (1995). *Rekreasyon, Boş Zaman Değerlendirme*. Ankara: Seren Matbaacılık.
- Kasapoğlu, M. A. *Sağlık Sosyolojisi*. (1999). (Yay. Haz. Mehmet C. Ecevit). Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Kınay, C. (1974). *Sanat Tarihi Ders Notları*. Ankara: Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü.
- Kır, İ. (2011). "Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10: 381-404.
- Kudret, E., Suavi, A. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Kuran, E. (1991). "Türk Ailesinin Mahiyeti ve Tarihi Gelişmesi", *Aile Yazıları I – Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç*. (Edt. Beylü Dikeçligil ve Ahmet Çiğdem). Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, s. 363- 368.
- Kurt, A. (2012). *Dünden Bugüne Türk Ailesi*. (Edt Mehmet Zincirkıran). (Türkiye'nin Toplumsal Yapısı) 335-364.
- Kutub, M. (1975). *İslam Terbiye Metodu ve Ahlak Sistemi*. (Çev. Ali Özek). İstanbul: Hisar Yayınları.
- Laing, R.D. (1990). *The Divided Self*, London: Penguin Books.
- Leitner, M. J., Leitner, S. F., (2004). *Leisure Enhancement, Third Edition*. The Haworth Press: New York.
- Mardin, Ş. (1992). *Din ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. 1999.
- Mcweeney, B. (1999). *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Merter, F. (1990). *1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya Örneği*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Mieczkowski, Z. (1990). *World Trend in Tourism and Recreation*. New York: Peter Lang Publishing.
- Okumuş, E. (2003). *Meşruiyet Ekseninde Din ve Devlet*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Okumuş, E. (2018). *Din Sosyolojisi*. Ankara: Maarif Mektepleri.
- Orman, S. (2001). *İktisat Tarih ve Toplum*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Özcan, G. (2010). "Türkiye'de Milli Güvenlik Kavramının Gelişimi". *Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özel, İ. (2012). "Aile ve Din İlişkisi Açısından Sokak Çocukları". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 32: 177-217.
- Özen, S. (1993). "Sosyolojide Bir Alan: Sağlık Sosyolojisi ve Sağlık-Toplumsal Yapı İlişkileri". *Sosyoloji Dergisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını. Sayı: 4.

- Platon. (2005). *Devlet*. (Çev. Faruk Aydın). İstanbul: Müjde Yayınevi.
- Sami, Ş. (1317). *Kamus-i Türki*. İstanbul: Dersaadet.
- Sedaghatzade, M. (2014). “Nesbete Mafhumiye Farhang o Din Bar Mabnaye Hekmate Motaaliye”. *Faslnameye Elmi ve Pazhuveshiye Din va Siyasete Farhangi*. Shomareye Sevvom. Zemestan. s. 108.
- Shiner, L. (2010). *Sanatın İcadı, Bir Kültür Tarihi*. (Çev. İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Smith, H. (1995). *Kutsalın Peşinde*. (Edt. S. Hüseyin Nasr, Katherine Obrien). (Çev. Süleyman-Erol Gündüz). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Sosyal Bilimler Ansiklopedisi (1990), Cilt:2, Risale Yayınları, İstanbul.
- Soysal, İ. (1985). “İletişim İnkılabı ve Milli Kültür”. *Erdem Dergisi*, Ankara: C: 1. S: 1. 231-244.
- Şahin C. (2012). “Demokratik Parti Dönemi Türkiye’sinde, Din, Siyaset ve Eğitim İlişkileri”. *Toplum Bilimleri Dergisi*. 6 (12).
- Şatıroğlu, A. (2010). *Küçük Gruplar Sosyolojisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi AUZEF Yayını.
- Şişman, A. (2011). *Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Taş, K. (2011). *Sosyolojik Metodoloji*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Tdk: Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.07.2020).
- Thompson, I. (2004). “Odaktaki Sosyoloji”. *Din Sosyolojisine Giriş*. (Çev. Bekir Zakir Kunt). İstanbul: Birey Yayınevi.
- Topçu, N. (1998). *Türkiye’nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçuoğlu, H. (1976). *Genel Sosyoloji Ders Notları (Çoğaltma)*. Ankara: A.Ü. D.T.C.F Felsefe Bölümü Yay.
- Torkildsen, G. (1999). *Leisure and Recreation Management*. London: Spon Press.
- Turner, B. S. (2002). *Regulating bodies: essay in medical sociology*. London and New York: Routledge.
- Türkdoğan, O. (2006). *Toplumsal Yapı ve Sağlık- Hastalık Sistemi*. İstanbul: IQ Kültür- Sanat Yayıncılık. 2006.
- Tylor, E. B. (1871). *Primitive Culture: Research in to the Development of Mythology*. Murray, Philosophy, Religion. London: Languart and Customs.
- Uludağ, S. (2014). *İslâm-Siyaset İlişkileri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1991). “Aile”, *Aile Yazıları 1*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Undp. (1994). *Human Development Report 1994*. New York: Oxford University Press.
- Weber, M. (1997). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*. (Çev. Zeynep Aruoba). İstanbul: Hil Yayınevi.
- Varış, F. (1988). “Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*, Ankara: No. 157.
- Yavuz, S. (2019). “Dini Gruplar”. *Din Sosyolojisi*. Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. 89-107.
- Zabeti, M., Hosseini, A., Javad, S., Jomehzadeh, I. (2015). *Forsathaye Eslame Siyasiye Shiee dar Fazaye Jahani Shodan*. Shomareye Charrom Zemestan. ss. 147-165.
- Zencirkıran, M. (2015). *Sosyoloji*. Bursa: Dora Basım Yayın Dağıtım.